

การวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักตามหลักสูตรฐานสมรรถนะสำหรับนักเรียน ระดับประถมศึกษา

Assessment and Evaluation of Core Competencies in the Competency- Based Curriculum for Primary School Students

อลิสรา คงปั่น¹ และสำราญ มีแจ้ง²

Alisara Kongpun and Samran Mejang

Received: September 28, 2025

Revised: November 01, 2025

Accepted: November 01, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยอ้างอิงกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะซึ่งกำหนดสมรรถนะหลัก 6 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะการจัดการตัวเอง สมรรถนะการคิดขั้นสูง สมรรถนะการสื่อสาร สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และวิทยาการอย่างยั่งยืน การวัดและประเมินสมรรถนะจำเป็นต้องสะท้อนถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนอย่างบูรณาการ เพื่อสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน บทความนี้ได้วิเคราะห์แนวทางและวิธีการที่เหมาะสม เช่น การประเมินเชิงสถานการณ์ การประเมินภาระงานจริง แฟ้มสะสมงาน การสังเกต การประเมินตนเอง และการใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2; Sukhothai Primary Educational Service Area Office 2

² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: kimeery_lovely@hotmail.com

ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ตรวจสอบผลการเรียนรู้ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและสร้างพื้นฐานที่มั่นคงต่อการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การวัดและประเมินผล, สมรรถนะหลัก, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This academic article focused on examining the approaches to assessing and evaluating core competencies of primary school students, based on the competency-based curriculum framework. The framework specified six core competencies: self-management, higher-order thinking, communication, teamwork, responsible citizenship, and sustainable coexistence with nature and science. The assessment and evaluation of competencies were required to reflect students' knowledge, skills, and attributes in an integrated manner, to capture the students' true potential. The article analyzed appropriate approaches and methods, such as situational assessment, authentic task assessment, portfolios, observation, self-assessment, and performance-based assessment, to enable teachers and relevant stakeholders to use the evaluation results as feedback for improving teaching and learning. These methods also aimed to promote learning that addressed individual differences among students. In conclusion, the assessment and evaluation of core competencies not only served to verify learning outcomes but also functioned as a key mechanism for enhancing student quality and establishing a solid foundation for the reform of Thai education in the 21st century.

Keywords: Assessment and Evaluation, Core Competencies, Competency-Based Curriculum, Primary School Students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ได้นำมาซึ่งความท้าทายใหม่ต่อระบบการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่ก้าวพ้นจากการเรียนรู้เชิงความรู้เพียงอย่างเดียว ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะ (Competency) ที่สามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะจึงได้รับการยอมรับและนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยที่ได้กำหนดหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) เป็นทิศทางการปฏิรูปการศึกษา ในบริบทของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดสมรรถนะหลัก 6 ด้าน เพื่อเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดการตัวเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน สมรรถนะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนความสามารถรอบด้านของผู้เรียนในการเผชิญกับสถานการณ์จริง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนาสมรรถนะอย่างบูรณาการ จึงกลายเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญของการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะ คือ การวัดและประเมินผล เนื่องจากสมรรถนะเป็นนามธรรมที่ซับซ้อน ครอบคลุมพฤติกรรม ความรู้สึนึกคิด และคุณลักษณะของผู้เรียน การใช้แบบทดสอบเชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนสมรรถนะได้อย่างแท้จริง การประเมินสมรรถนะจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินเชิงสถานการณ์ (Scenario-Based Assessment) การประเมินจากภาระงานจริง (Performance Tasks) และการประเมินโดยใช้แนวทางจิตวิทยาการวัดสมัยใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักตามหลักสูตรฐานสมรรถนะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่ช่วยตรวจสอบผลลัพธ์การเรียนรู้ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และช่วยสร้างฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายการศึกษาในอนาคต

แนวคิดสมรรถนะ

สมรรถนะ (Competency) หมายถึง ความสามารถที่บุคคลหนึ่งมี ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะตัว ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่ความสามารถนี้จะทำให้บุคคลผู้นั้นทำผลงานได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

สมรรถนะของผู้เรียน

สมรรถนะหลักที่สำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นสมรรถนะทั่วไป (Generic Competency) หรือสมรรถนะแกน (Core Competency) ซึ่งเป็นสมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือเป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ หลากหลาย หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้ เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะ “Content Free” คือ ไม่เกาะติดเนื้อหาหรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา เพียงแต่สมรรถนะบางสมรรถนะ อาจพัฒนาได้ดีกว่าเนื้อหาบางเนื้อหา ซึ่งมีความแตกต่างไปจากสมรรถนะเฉพาะ (Specific Competency) ที่เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชา ซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น สมรรถนะด้านหลักภาษา สมรรถนะด้านการประพันธ์ หรือในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น สมรรถนะด้านการวาดภาพ การปั้น การประดิษฐ์ เป็นต้น ดังนั้น สมรรถนะหลักสำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ระบุไว้ในที่นี้ ครูผู้สอนทุกรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จึงสามารถช่วยกันพัฒนาสมรรถนะหลักเหล่านี้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนี้

1. สมรรถนะการจัดการตนเอง หมายถึง การรู้จัก รัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การพัฒนาปัญญาภายใน ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเองในการเรียนรู้และใช้ชีวิต การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิต มีสุขภาวะที่ดีและมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี

2. สมรรถนะการคิดขั้นสูง หมายถึง สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจ อย่างมีวิจารณญาณบนหลักเหตุผลอย่างรอบด้าน โดยใช้คุณธรรมกำกับการตัดสินใจได้อย่างมี วิจารณญาณ มีความสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลด้วยความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ใช้จินตนาการและความรู้สร้างทางเลือกใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สมรรถนะการสื่อสาร หมายถึง มีความสามารถรับรู้ รับฟัง ตีความ และส่งสาร ด้วยภาษาต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยใช้กระบวนการคิดซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความ เข้าใจ ในระบบคุณค่า การแก้ปัญหาาร่วมกันผ่านกลวิธีการสื่อสาร อย่างฉลาดรู้ สร้างสรรค์ มีพลัง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

4. สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม หมายถึง สามารถจัดระบบและ กระบวนการทำงาน กิจกรรม และการประกอบการใด ๆ ทั้งของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น โดยใช้การ รวมพลังทำงานเป็นทีม มีแผน ขั้นตอน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีภาวะผู้นำ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างสู่การตัดสินใจและแก้ปัญหาเป็นทีม อย่าง รับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ที่ยุ่งยาก

5. สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อใน ฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและ กฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็น คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี

6. สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน หมายถึง มีความ เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลกและเอกภพและความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์และธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี มีความอยากรู้ อยากเห็น ช่างสังเกต เห็นคุณค่า สามารถแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะของผู้เรียน หมายถึง ความสามารถที่แสดงออกมาเป็น พฤติกรรมที่เกิดจากการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มา ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาหรือทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ และการทำงาน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ

จากการทบทวนความหมายของสมรรถนะ ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าสมรรถนะที่เป็น คุณลักษณะของแต่ละบุคคล สามารถทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จนั้น มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจ (Motivation) ซึ่งเป็นมิติด้านคุณลักษณะที่อยู่ภายใน ดังนั้นคุณลักษณะ ดังกล่าวจะอธิบายได้ด้วยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ที่เป็นแรงผลักดันภายในตัวบุคคล เป็นความปรารถนาที่บุคคลจะได้รับความสำเร็จจาก การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเกิดความต้องการที่จะทำงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็น แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลทำพฤติกรรม เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามมาตรฐานที่ตนกำหนดไว้ โดย มิได้มุ่งหวังรางวัลหรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ แรงจูงใจพื้นฐานของบุคคล 3 ประการ ได้แก่

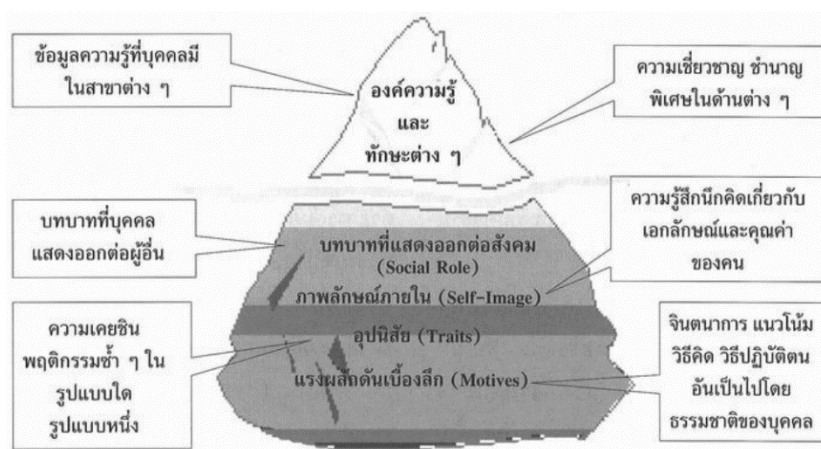
1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) คือ ความปรารถนาที่จะทำสิ่งใด ให้สำเร็จลุล่วง โดยพยายามแข่งขันกับเกณฑ์มาตรฐานอันดีเลิศ จะมีความรู้สึกเป็นทุกข์ กังวลไม่ สบายใจเมื่อประสบความสำเร็จหรืออุปสรรค

2. แรงจูงใจใฝ่สมาคม (Affiliation Motive) คือ ความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับ ของคนอื่นต้องการเป็นที่นิยมชมชอบของคนอื่น ต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม สิ่งเหล่านี้เป็น แรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ

3. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) คือ ความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งอิทธิพลเหนือกว่าคนอื่นในสังคม ผู้ที่มีความจูงใจใฝ่อำนาจสูงจะเป็นผู้ที่พยายามควบคุมสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองบรรลุ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นในองค์กร

จากแรงจูงใจขั้นพื้นฐานของบุคคล 3 ประการดังกล่าว แมคเคลแลนด์ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่าแรงจูงใจในด้านอื่น ๆ เพราะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จมากที่สุด นอกจากนี้คุณลักษณะของคนที่มีความจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับสูงจะมีความต้องการ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จ 2) ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation) เป็นความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ และ 3) ความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความต้องการอำนาจเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (McClelland, 1980)

ในช่วงที่นักวิชาการ นักบริหาร และหน่วยงานต่าง ๆ กำลังให้ความสนใจกับเรื่องของสมรรถนะกันอย่างแพร่หลาย เฟิร์นแฮม (Furnham 1990, quoted in Kierstead, 1998) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับสมรรถนะ ใจความตอนหนึ่งว่า “สมรรถนะ เป็นศัพท์ใหม่ที่กำลังอยู่ในสมัยแมคเคลส์แลนด์ ผู้เสนอแนวคิดเรื่องสมรรถนะเป็นคนแรก ได้อธิบายเรื่องสมรรถนะโดยใช้โมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ดังภาพที่ 1 ซึ่งอธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็ง 2 ส่วน คือ ส่วนที่เห็นได้ง่ายและพัฒนาได้ง่าย คือส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ ได้แก่ ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ไม่ยากนักด้วยการศึกษา ค้นคว้า อบรม และการฝึกฝนปฏิบัติ ส่วนที่มองเห็นได้ยาก คือ ส่วนใหญ่สุดที่อยู่ใต้น้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ ลักษณะนิสัยภาพลักษณ์ของตนเอง และบทบาทที่แสดงออกในสังคมเป็นส่วนใหญ่ที่พัฒนาได้ยาก เพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลอย่างมาก (รัชนิวรรณ วนิชย์ถนอม, 2548)

ภาพที่ 1 โมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำว่า ทักษะแข็ง (Hard Skills) และเรียกส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำว่า ทักษะอ่อน (Soft Skills) การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมในการทำงานอย่างใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ซึ่ง ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ (ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ) และคุณลักษณะอื่น ๆ (ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ) ของบุคคลนั้น

การวัดและประเมินสมรรถนะหลักของผู้เรียน

ความหมายของการวัด (Measurement)

“การวัด” เป็นการกำหนดค่าเป็นตัวเลขให้กับสิ่งที่ต้องการวัดโดยใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เช่น การวัดความสูง น้ำหนัก ความรู้ความสนใจ ระยะทาง เวลา อุณหภูมิ องค์ประกอบของการวัด ประกอบด้วย 1) สิ่งที่จะวัด และ 2) กฎเกณฑ์การวัด สิ่งที่จะวัด หมายถึง คุณลักษณะ (Characteristics) หรือคุณสมบัติ (Properties) ของสิ่งที่ต้องการวัด เราไม่ควรวัดคนแต่จะวัดความรู้ความสามารถ หรือความสนใจของคน ในทำนองเดียวกัน เราจะไม่วัดอากาศแต่จะวัดอุณหภูมิของอากาศ สำหรับกฎเกณฑ์การวัดเป็นสิ่งที่ผู้วัดกำหนดขึ้น (วรรณดี แสงประทีปทอง,

2556) ยังเป็นกระบวนการบ่งชี้ผลผลิตหรือคุณลักษณะที่วัดได้จากเครื่องมือวัดผลประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างมีระบบ (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2545)

การวัดเป็นการรวบรวมและเรียบเรียงลำดับข้อมูลข้อความหรือข่าวสารอย่างเป็นระบบ” ความหมายนี้จึงรวมทั้งกระบวนการ (Process) ซึ่งได้แก่ การรวบรวมการจัดเรียงและผล (Result) ของกระบวนการนั้น นั่นคือการวัดตามนัยนี้จึงหมายถึงหน่วยของการวัด เครื่องมือที่ใช้วัด และสิ่งที่ถูกวัดด้วย (Smith & Adams, 1965) ยังเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขให้บุคคลหรือลักษณะตามเกณฑ์เฉพาะการวัดต้องการการใช้ตัวเลขแต่ไม่ต้องพิจารณาคุณค่าของตัวเลขและการวัดให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการประเมิน (Ebel & Frisbie, 1986)

กล่าวโดยสรุป การวัด หมายถึง กระบวนการกำหนดค่าตัวเลขให้แก่คุณลักษณะหรือสมบัติของสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างมีระบบตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ ข้อมูลจากการวัดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปใช้ประกอบการประเมินผลหรือการตัดสินใจทางการศึกษาต่อไป เนื่องจากช่วยให้ผู้สอนและผู้บริหารสามารถทำความเข้าใจระดับความสามารถหรือคุณภาพของผู้เรียนหรือปรากฏการณ์ทางการศึกษานั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรมและยุติธรรม

ความหมายของการประเมิน (Evaluation)

การประเมิน หมายถึง กระบวนการใช้ดุลพินิจ (Judgment) และ/หรือค่านิยมของข้อจำกัดต่าง ๆ ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการเปรียบเทียบผลที่วัดได้กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เกณฑ์ที่กำหนดอาจเป็นเกณฑ์แบบสัมพัทธ์หรืออิงกลุ่ม หรือเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) ก็ได้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2549) และยังเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบเพื่อบ่งถึงคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Scriven, 1967)

การประเมินผล (Evaluation: E) ยังเป็นการตัดสินคุณค่า (Judge: J) โดยวัดผล (Measurement: M) และตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกประเมินเทียบกับเกณฑ์ (Criteria) หรือ $E = M + J$ บุคคลจะตัดสินใจประเมินผลว่าสิ่งใด ๆ มีคุณค่าสูงจากการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในใจของแต่ละบุคคลแล้วพบว่าสิ่งนั้นมีความสำคัญ มีคุณค่าและให้ความคุ้มค่า (Stufflebeam & Shinkfield, 2007)

กล่าวโดยสรุป การประเมิน คือ กระบวนการพิจารณาคุณค่า ความสำคัญ หรือคุณภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผ่านการเปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อสรุปหรือคำตัดสินว่า สิ่งนั้น มีคุณภาพดีเพียงใด ควรรักษาไว้หรือควรปรับปรุงแก้ไขในด้านใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การวัดและประเมินสมรรถนะจำเป็นจะต้องใช้เทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสังเกตการณ์กระทำ รวมถึงการแสดงออกของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงเลือกวิธีการที่หลากหลายในการประเมินการเรียนรู้ ดังนี้

1. การสังเกตการทำงานเดี่ยวและการทำงานกลุ่ม (Observation) เป็นการประเมินได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการประเมินร่วมด้วยกับการประเมินภาคปฏิบัติ และการประเมินตามสภาพจริง

2. การประเมินผลงาน (Assignment) การประเมินที่เกิดจากการมอบหมายงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าผู้เรียนยังมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุง ช่วยเหลืออย่างไร รวมถึงการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับการจัดการเรียนการสอน

3. การสอบถาม สัมภาษณ์ (Interview, Questioning) ใช้การมีปฏิสัมพันธ์พูดคุย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้รวมถึงการประเมินการเรียนรู้ในกระบวนการ จุดดี คือ ตรวจสอบความเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่าการวัดประเมินผลที่สื่อสารทางเดียว

4. การทดสอบ (Testing) เป็นการประเมินที่เป็นทางการ โดยใช้รูปแบบการทดสอบที่เป็นปรนัยและอัตนัย สามารถใช้ในการตรวจสอบความเข้าใจ ประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ และวินิจฉัยการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อตรวจสอบความคลาดเคลื่อนในการเรียนรู้ โดยทั่วไปการทดสอบใช้ในการวัดคุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย เช่น การคิดขั้นสูง

5. การบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรม (Attendance) การประเมินการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ การสะท้อนผลการเรียนรู้จากผู้เรียนในการร่วมกิจกรรมได้เพิ่มเติม

6. การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การประเมินที่มีเป้าหมายในการเก็บรวบรวมชิ้นงาน ทราบถึงพัฒนาการแต่ละชิ้นงาน มีการสะท้อนผลการจัดทำชิ้นงานผ่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชิ้นงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

7. การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) การประเมินที่ต้องอาศัยการสังเกต การวางแผน กำหนดสถานการณ์จำลองที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่ผ่านการฝึกฝนเรียนรู้มาแล้ว โดยมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินว่ามีเป้าหมายในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านใดบ้าง

8. การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินที่มีความใกล้เคียงกับการประเมินภาคปฏิบัติ โดยทั่วไปเป็นการบูรณาการสมรรถนะที่สำคัญจากการฝึกฝนเรียนรู้เพื่อแสดงออกในสถานการณ์ความเป็นจริงหรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน

9. การประเมินผลในสถานที่ทำงานจริง (Workplace Assessment) การประเมินภายหลังจากการฝึกฝนผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้พื้นฐาน ทักษะ ความสามารถ และเจตคติต่อการทำงานที่ดีเพื่อให้สามารถทำงานในสถานการณ์จริงในสถานที่ทำงาน ชุมชน หรือสถานประกอบการ เป็นต้น

10. การประเมินแบบศูนย์การประเมิน (Assessment Center) การประเมินสมรรถนะที่ประกอบด้วย สถานการณ์จำลองที่ออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้ประเมินได้แสดงออกถึงสมรรถนะแฝงที่อยู่ในตัวของผู้เรียนรู้ในลักษณะฐานปฏิบัติกิจกรรม โดยทั่วไปนิยมในการประเมินหลายสมรรถนะมีผู้ประเมินมากกว่าหนึ่งขึ้นไป

11. การประเมินตนเอง (Self - Assessment) การประเมินที่ผู้รับการฝึกฝนเรียนรู้ได้มีโอกาสในการพิจารณาความสามารถหรือการทำงานของตน ตระหนักหรือรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดที่ควรได้รับการพัฒนาของตนเอง จากเกณฑ์การประเมินที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ผู้ประเมินได้สารสนเทศในการฝึกฝนพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต

12. การประเมินเพื่อน (Peer Assessment) การประเมินที่ผู้ร่วมทำกิจกรรมฝึกฝนเรียนรู้ได้มีโอกาสในการให้สารสนเทศหรือข้อมูลย้อนกลับแก่เพื่อนร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ผู้ประเมินได้เห็นทั้งจุดเด่นและจุดที่ควรได้รับการพัฒนาของเพื่อนร่วมการทำกิจกรรมการเรียนรู้ นำมาสู่การสะท้อนกลับในการพัฒนาตนเองในอนาคตต่อไป

กล่าวโดยสรุป การประเมินสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพ ควรใช้วิธีการแบบหลากหลาย และสอดคล้องกับสภาพจริง ไม่เน้นเฉพาะข้อสอบ แต่ครอบคลุมทั้งการสังเกต การปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วม และการสะท้อนตนเอง ซึ่งจะช่วยให้อาจารย์และครูผู้สอน เข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน และนำข้อมูลไปใช้ในการ พัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน ได้อย่างตรงจุด

สรุปผล

การวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักตามหลักสูตรฐานสมรรถนะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย จากเดิมที่มุ่งเน้นเพียง การถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยบูรณาการทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง สมรรถนะหลักทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประเมินสมรรถนะต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง เช่น การประเมินเชิงสถานการณ์ ภาระงานจริง การสังเกต แฟ้มสะสมงาน การประเมินตนเอง และการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งช่วยสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลสมรรถนะยังทำหน้าที่เป็น กลไกสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนการกำหนดนโยบายการศึกษาในระดับประเทศ

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลสมรรถนะไม่เพียงมีบทบาทในการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน แต่ยังเป็น เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการสร้างพลเมืองคุณภาพ และวางรากฐานสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเผชิญกับโลกยุคใหม่อย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของชีวิตส่วนตัว การเรียนรู้ต่อเนื่อง และการทำงานในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องการวัดและประเมินผลสมรรถนะหลักตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการ

ประการแรก คือ ความเข้าใจในแนวคิดและความสำคัญของการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะ ซึ่งมีได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ แต่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง คือ ความรู้เกี่ยวกับ สมรรถนะหลัก 6 ด้าน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้แก่ การจัดการตัวเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ซึ่งล้วนเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้มีศักยภาพพร้อมต่อการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นและการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21

ประการที่สาม คือ องค์ความรู้ด้านการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสมรรถนะ โดยตระหนักว่าการใช้ข้อสอบแบบเดิมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียนได้ จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินเชิงสถานการณ์ ภาระงานจริง แฟ้มสะสมงาน การสังเกต และการประเมินตนเอง ซึ่งช่วยสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ประการสุดท้าย คือ องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ ทั้งในเชิงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และการเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศในภาพรวม

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ที่ได้รับจากบทความนี้ไม่เพียงแต่เพิ่มพูนความเข้าใจต่อการวัดและประเมินผลเชิงสมรรถนะ แต่ยังตอกย้ำความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตร การสอน และการประเมินเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ และสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2545). *การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนีวรรณ วณิชยณอม. (2548). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. *วารสารข้าราชการ*, 50(2), 10-24.
- วรรณดี แสงประทีปทอง. (2556). *การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้, ประมวล สาระชุดวิชาการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 10*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2549). *การวิจัยประเมินโครงการด้านการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *สมรรถนะหลัก 6 ประการ. Competency - based Education*. <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/กรอบหลักสูตร/สมรรถนะหลัก-6-ประการ>.
- Ebel, R. L. & Frisbie, D. A. (1986). *Essentials of Educational Measurement*. Prentice-Hall, Inc.
- Furnham, A. (1990). *The Protestant work ethic: The psychology of work-related beliefs and behaviours*. Routledge.
- Kierstead, J. (1998). *Personality and job performance: The role of individual differences in predicting job performance*. Public Service Commission of Canada.
- McClelland, D. C. (1980). *Human motivation*. Scott, Foresman.
- Scriven, M. S. (1967). The methodology of evaluation. In R. E. Stake (Ed.), *Perspectives of curriculum evaluation*. Rand McNally.
- Smith, F. M. & Adams, S. (1965). A theory of appropriate statistics. *Psychometrika*, 30, 99-127.

Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory, models, & applications*.

John Wiley & Sons.